

Χάρσις αιχώρος

ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΤΟΜΟΣ 3
VOLUME 3

ΤΕΥΧΟΣ 1
ISSUE 1

ΜΑΪΟΣ 2004
MAY 2004

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΚΟΚΚΩΣΗΣ ΧΑΡΗΣ

ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ ΗΛΙΑΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΠΕΤΡΑΚΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΓΟΥΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ

ΨΥΧΑΡΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Αραβαντινός Αθανάσιος	- ΕΜΠ
Ανδρικόπουλος Ανδρέας	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Βασενχόβεν Λουδοβίκος	- ΕΜΠ
Γιαννακούρου Τζίνα	- ΥΠΕΧΩΔΕ
Γιαννιάς Δημήτρης	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Δελλαδέτσημας Παύλος	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Δεμαθιάς Ζαχαρίας	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Ιωαννίδης Γιάννης	- Tufts University, USA
Καλογήρου Νίκος	- ΑΠΘ
Καρύδης Δημήτρης	- ΕΜΠ
Κοσμόπουλος Πάνος	- ΔΠΘ
Κουκλέλη Ελένη	- University of California, USA
Λαμπριανίδης Λόης	- Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Λουκάκης Παύλος	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Λουρή Ελένη	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Μαντουβάλου Μαρία	- ΕΜΠ
Μελαχροινός Κώστας	- University of London, Queen Mary, UK
Μοδινός Μιχάλης	- Εθν. Κέντρο Περιβ. και Αειψ. Ανάπτυξης (ΕΚΠΙΑΑ)
Μπριασούλη Ελένη	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Παπαθεοδώρου Ανδρέας	- University of Surrey, UK
Πρεβελάκης Γεώργιος-Στυλ.	- Universite de Paris I, France
Φωτόπουλος Γιώργος	- Πανεπιστήμιο Πατρών
Χαστάογλου Βίλμα	- ΑΠΘ

Διεύθυνση:

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας

και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Περιοδικό ΑΕΙΧΩΡΟΣ

Πεδιον Άρεως, 38334 ΒΟΛΟΣ

<http://www.prd.uth.gr/aeihoros> e-mail: aeihoros@prd.uth.gr

τηλ.: 24210 - 74456 fax: 24210 - 74380

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Επιστημονικό Περιοδικό

αειχώρος

Περιεχόμενα

	Εισαγωγή	4
	Πετράκος Γ.	6
	Περιφερειακές ανισότητες και περιφερειακή πολιτική στην Ελλάδα	
	Οικονόμου Δ.	32
	Η περιφερειακή διάσταση του Γ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης: Πρώτες εκτιμήσεις	
	Ψυχάρης Γ.	56
	Περιφερειακή πολιτική και περιφερειακά προγράμματα των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης της Ελλάδας: Αποτίμηση και προοπτικές	
	Ροβολής Α.	80
	Είναι "Οικονομική" η Οικονομική Ανάλυση του Χώρου; Περιφερειακή Επιτήρηση, Οικονομική Γεωγραφία και "Γεωγραφικά Οικονομικά"	
	Καραγάνης Α.	102
	Η επίδραση του χώρου στην αποτελεσματικότητα της παραγωγικής διαδικασίας στις μικροπεριφέρειες της ελληνικής οικονομίας	
	ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	
	Μανωλάς Γ., Τραγάκη Α.	130
	Η Οικονομική Πολιτική στο Χώρο της Ευρωζώνης: Θεσμική Βάση, Φορείς Δράσης και Πλαίσιο Πολιτικής	
	Μπαλτάς Ε.	158
	Η ανάλυση των υδατικών διαμερισμάτων της χώρας στην εφαρμογή της οδηγίας πλαίσιο για τα νερά	
	ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΑ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	
	Ψυχάρης Γ.	
	ERSA, Πόρτο, 2004	182
	ERSA, Άμστερνταμ, 2005	184
	ERSA, Βόλος, 2006 (αναγγελία)	186
	ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ	
	Ανδρικοπούλου Ε.	188
	Γ.Πετράκος, Γ. Ψυχάρης, Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα	
	Οικονόμου Δ.	194
	Γρ. Καυκαλάς (επ.), Ζητήματα Χωρικής Ανάπτυξης. Θεωρητικές προσεγγίσεις και πολιτικές	
	ΑΠΟΨΕΙΣ	198
	Συνέντευξη με τον Masahisa Fujita	200

Σε συνέντευξη με τον *Mashahisa Fujita* Καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Kyoto, Ιαπωνία

"Πιστεύω πως η διαμόρφωση μιας ενοποιητικής θεωρίας, που να μπορεί να είναι ανοιχτή σε νέες προσεγγίσεις, είναι σήμερα κάτι το απαραίτητο. Αυτόν το στόχο φαίνεται ότι μπορεί να εκπληρώσει η Νέα Οικονομική Γεωγραφία...."

"Η περιφερειακή επιστήμη παρέχει την πλατφόρμα για τη δημιουργία μίας κοινής "γλώσσας" επικοινωνίας μεταξύ των ειδικών παίζοντας έτσι τον καθοριστικό ρόλο του διαμεσολαβητή."

Ψυχάρης: Πώς θα αξιολογούσατε την κατάσταση της περιφερειακής επιστήμης σήμερα;

Fujita: Αυτή είναι μία πολύ μεγάλη ερώτηση γιατί η περιφερειακή επιστήμη είναι ένας ιδιαίτερα διεπιστημονικός και πολυ-επιστημονικός χώρος, που καλύπτει πολλά διαφορετικά αντικείμενα, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι τα κατέχει όλα. Για παράδειγμα έχουμε επιστήμονες που ασχολούνται με τις μεταφορές, το περιβάλλον, την αστική και περιφερειακή οικονομία, τη δημογραφία κ.ά.. Είναι δύσκολο να δώσω μία μόνο απάντηση σχετικά με την κατάσταση της περιφερειακής επιστήμης, αλλά νομίζω ότι γίνεται ολοένα και πιο δημοφιλής. Παρακολουθώ τακτικά τα συνέδρια περιφερειακής επιστήμης των τμημάτων της Βορείου Αμερικής, της Ιαπωνίας, και μερικές φορές του Ευρωπαϊκού τμήματος και παρατηρώ ότι ο αριθμός των άρθρων που κατατίθενται μεγαλώνει συνεχώς, οι συμμετέχοντες αυξάνονται ραγδαία και γενικότερα η ποιότητα των άρθρων γίνεται συνεχώς καλύτερη, ενώ ταυτόχρονα παρατηρώ ότι πολύ περισσότεροι νέοι άνθρωποι με τα θέματα αυτά. Πιστεύω ότι η Εταιρία Περιφερειακής Επιστήμης έχει το ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα σε ανθρώπους από διαφορετικά επιστημονικά πεδία όπως για παράδειγμα ένας οικονομολόγος και ένας πολεοδόμος-χωροτάκτης, οι οποίοι χρειάζονται ο ένας τον άλλο, ή ένας γεωγράφος και ένας οικονομολόγος που δεν έχουν απαραίτητα καλές σχέσεις μεταξύ τους. Οι συναντήσεις της Εταιρίας Περιφερειακής Επιστήμης αποτελούν το πεδίο συνάντησης όλων των δια-

φορετικών ειδικοτήτων, *επί ίσοις όροις*, και όλοι γνωρίζουμε ότι ανεξάρτητα από το εάν αναφερόμαστε σε πόλεις ή περιφέρειες, η έμφαση δίνεται στις μεταξύ τους σχέσεις και όχι μόνο στην οικονομία με τη στενή έννοια. Τα οικονομικά από μόνα τους είναι μία "περιορισμένη" επιστήμη, υπό την έννοια ότι ακόμα και οι οικονομολόγοι δεν γνωρίζουν απόλυτα πως να χειριστούν την οικονομία και όταν το ζητούμενο είναι ο σχεδιασμός ή η δημιουργία πολιτικής θα πρέπει να συμπεριλάβουμε πολλές διαφορετικές απόψεις και προσεγγίσεις. Ο προσανατολισμός που έχουμε είναι σε όλα τα χωρικά ζητήματα, γεωγραφικά ή χωροθέτησης ανθρώπινων δραστηριοτήτων, αλλά δεδομένου ότι κινούμαστε πάντα στο επίπεδο του χώρου, η χωροθέτηση έχει πάντα ξεχωριστή σημασία. Πέραν του προσδιορισμού του χώρου, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι προερχόμαστε από διαφορετικές ειδικότητες και δεν είναι εύκολη η συνεργασία μεταξύ πολεοδόμων-χωροτακτών, οικονομολόγων και γεωγράφων. Η περιφερειακή επιστήμη παρέχει την πλατφόρμα για αυτή τη συνεργασία και συμβάλει στη δημιουργία μίας κοινής "γλώσσας" επικοινωνίας μεταξύ των ειδικών παίζοντας έτσι τον καθοριστικό ρόλο του διαμεσολαβητή.

Ψυχάρης: Είστε ένας από τους πιο γνωστούς οικονομολόγους, και έχετε εισάγει πολλές νέες ιδέες στον τομέα της Νέας Οικονομικής Γεωγραφίας. Με ποιο τρόπο πιστεύετε ότι αυτές οι ιδέες επηρέασαν την περιφερειακή πολιτική παγκοσμίως;

Fujita: Δεν γνωρίζω. Η Νέα Οικονομική Γεωγραφία είναι ένας πολύ καινούριος χώρος, που ξεκίνησε τα τελευταία 10-15 χρόνια, και είναι ίσως πολύ νωρίς για να ισχυριστεί κανείς ότι είχε επιρροές στις πολιτικές. Πιστεύω ότι σύντομα θα επηρεάσει τον τρόπο σκέψης των επιστημόνων που ασχολούνται με την περιφερειακή ανάπτυξη, την περιφερειακή οικονομική και τα οικονομικά γενικότερα. Έχουμε ήδη πετύχει μία διαφοροποίηση στον τρόπο που βλέπουμε τα οικονομικά στον ακαδημαϊκό χώρο και έχουμε έντονες επιρροές από τον Paul Krugman ο οποίος είναι ιδιαίτερα καταξιωμένος. Το ίδιο συνέβη και κατά το παρελθόν με τον Michael Porter, του οποίου η δουλειά έδωσε νέα πνοή στην περιφερειακή επιστήμη ανανεώνοντας και παίζοντας καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των ιδεών. Βέβαια ο Michael Porter δεν ήταν μόνο ένας πολύ πετυχημένος ακαδημαϊκός, αλλά κατείχε ένα έντονα οργανωτικό πνεύμα, και κατά μία έννοια βοήθησε στην εδραίωση και ευρεία αναγνώριση της περιφερειακής επιστήμης.

Η δυσκολία με την περιφερειακή οικονομική ή τις θεωρίες χωρικού σχεδιασμού, είναι ότι δεν αποτελούν ένα ομογενές επιστημονικό πεδίο με ξεκάθαρες θεωρητικές βάσεις. Δεν υπάρχει μία πραγματική συνεκτική δομή, ένα κοινό σύστημα αντιμετώπισης όλων των χωρικών ζητημάτων ανεξάρτητα από το εάν αναφερόμαστε στο επίπεδο της πόλης, της περιφέρειας ή σε διεθνές επίπεδο. Έτσι, σε διεθνές, περιφερειακό και αστικό επίπεδο έχουμε διαφορετικές οικονομικές θεωρίες, διαφορετικό θεσμικό πλαίσιο και διαφορετική αντιμετώπιση

στον σχεδιασμό χωρίς να υπάρχει σημείο τομής μεταξύ τους. Πιστεύω πως η διαμόρφωση μιας ενοποιητικής θεωρίας, που να μπορεί να είναι ανοιχτή σε νέες προσεγγίσεις, είναι σήμερα κάτι το απαραίτητο. Αυτόν το στόχο φαίνεται ότι μπορεί να εκπληρώσει η Νέα Οικονομική Γεωγραφία η οποία φέρνει κοντά την πολιτική οικονομία, την αστική οικονομική και τις κλασικές θεωρίες χωροθέτησης, σε μια προσπάθεια ουσιαστικής ενοποίησής τους πάνω σε μικροοικονομικές βάσεις. Αυτή η προσπάθεια φαίνεται να επιβραβεύεται από τους οικονομολόγους, αλλά και από άλλους συγγενείς επιστημονικούς κλάδους, που στο παρελθόν έδειχναν περιορισμένο ενδιαφέρον για τη χωρική διάσταση της οικονομίας. Έτσι τα τελευταία χρόνια βλέπουμε ότι όλο και περισσότεροι επιστήμονες, και ιδιαίτερα νέοι, ασπάζονται τη Νέα Οικονομική Γεωγραφία, κάτι που πηγάζει από μια ουσιαστική ανάγκη για διευθέτηση των χωρικών ζητημάτων σε πραγματικές καταστάσεις, όπως για παράδειγμα αυτές που έχουν προκύψει από τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ενοποίηση των κρατών.

Η ενοποίηση σημαίνει ότι τα εθνικά σύνορα χάνουν όλο και περισσότερο τη σημασία τους δημιουργώντας μία α-συνοριακή οικονομία. Αυτό θα συμβεί μελλοντικά και με την Ευρωπαϊκή Ένωση όπου τα σύνορα πέφτουν και οι εθνικές οικονομίες χάνουν τον παραδοσιακό τους ρόλο. Κατά συνέπεια τόσο η παραδοσιακή περιφερειακή οικονομική θεωρία, όσο και η παραδοσιακή αστική θεωρία, αν και έχουν μεγάλη απήχηση, δεν είναι σε θέση να ερμηνεύσουν ένα ολόκληρο σύστημα από χώρες που μεταλλάσσονται κάτω από μία ένωση. Δεν υπάρχει θεωρία για να καλύψει και να ερμηνεύσει τα σύγχρονα φαινόμενα. Για το λόγο αυτό προέκυψε η ανάγκη να δημιουργηθεί ένα νέο θεωρητικό πλαίσιο που να μπορεί να συμπληρώσει τις υπάρχουσες οικονομικές θεωρίες και να λάβει υπ' όψη του τη νέα (οικονομική) κατάσταση όπως αυτή διαμορφώνεται με την ελεύθερη μετακίνηση όχι μόνο του κεφαλαίου αλλά και του εργατικού δυναμικού.

Σύμφωνα με τη νεοκλασική θεωρία, που βασίζεται στις σταθερές αποδόσεις κλίμακας, η ελεύθερη μετακίνηση των συντελεστών παραγωγής οδηγεί στην ομοιόμορφη κατανομή των οικονομικών δραστηριοτήτων στο χώρο (αν και σαφώς μπορεί να υπάρξουν και ανομοιομορφίες). Κάτι τέτοιο όμως δεν συμβαίνει στην πραγματικότητα, και η εικόνα που παρατηρούμε είναι πιο σύνθετη. Βλέπουμε, για παράδειγμα, σημαντική χωρική συγκέντρωση στην περιοχή που αναφέρεται ως "μπλε μπανάνα" (το τόξο ανάπτυξης Λονδίνο-Μιλάνο), αλλά και διασπορά της παραδοσιακής οικονομικής δραστηριότητας στην λεγόμενη περιφέρεια. Το φαινόμενο αυτό δεν περιορίζεται στον ευρωπαϊκό χώρο, καθώς και σε παγκόσμιο επίπεδο βλέπουμε την ίδια εικόνα: συγκέντρωση αλλά και διασπορά της οικονομικής δραστηριότητας (προφανώς διαφορετικού τύπου). Έτσι η παραδοσιακή βιομηχανική παραγωγή τείνει να μετακινείται σε περιοχές χαμηλού κόστους, όπως η Κίνα, καθώς αποφασιστικό κριτήριο χωροθέτησης αποτελεί πλέον η μείωση του κόστους παραγωγής. Ομοίως, στον τομέα παροχής υπηρεσιών βλέπουμε τις λεγόμενες δραστηριότητες ρουτίνας (back office services) να μετακινούνται στην Ινδία, γιατί λόγω του διαδικτύου γίνεται δυνατή η παροχή τέτοιων υπηρεσιών από από-

σταση και ειδικότερα από μια περιοχή που έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα λόγω της γλώσσας (αγγλικά) και του χαμηλού κόστους του εργατικού δυναμικού. Από την άλλη μεριά βλέπουμε ισχυρή συγκέντρωση στο χώρο των επονομαζόμενων δραστηριοτήτων έντασης γνώσης, όπου χώρες όπως οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία ισχυροποιούν τη θέση τους σε παγκόσμιο επίπεδο. Έτσι βλέπουμε από τη μία, διασπορά των παραδοσιακών οικονομικών δραστηριοτήτων και από την άλλη συγκέντρωση των δραστηριοτήτων καινοτομίας και έντασης γνώσης σε ορισμένες περιοχές του πλανήτη. Πως μπορεί αυτό να εξηγηθεί; Στα πλαίσια (της ανάγκης) μιας ενοποιημένης θεωρίας η Νέα Οικονομική Γεωγραφία προσφέρει ένα βασικό ερμηνευτικό πλαίσιο.

Αναφορικά με το ζήτημα της πολιτικής, όλα εξαρτώνται από τη βούληση της εκάστοτε χώρας, καθώς όλες αυτές οι θεωρίες είναι πολύ πρόσφατες. Ωστόσο φαίνεται ότι έχουν ισχυρή επιρροή στην Ιαπωνία, κάτι το οποίο ενισχύεται με την πάροδο του χρόνου. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Υπουργείου Κατασκευών και Μεταφορών, που τα τελευταία χρόνια φαίνεται να ενστερνίζεται όλο και περισσότερο το θεωρητικό πλαίσιο της Νέας Οικονομικής Γεωγραφίας.

Το πλαίσιο της ΝΟΓ μπορεί επίσης να βοηθήσει και στην ανάλυση ζητημάτων αστικής οικονομικής. Για παράδειγμα, στο παρελθόν οι οικονομολόγοι δεν μπορούσαν να μιλήσουν για ζητήματα θέσεως της πόλης. Ας εξετάσουμε το παράδειγμα της Ιαπωνίας. Έχουμε μια μεγάλη πόλη, το Τόκιο, πληθυσμού τριάντα εκατομμυρίων κατοίκων, και σημαντικές περιφερειακές πρωτεύουσες (πληθυσμού δύο εκατομμυρίων κατοίκων) των οποίων η επίδοση καθορίζεται σημαντικά από την απόσταση τους από το Τόκιο. Η χωρική γειτνίαση με το Τόκιο δεν είναι απαραίτητα κάτι καλό. Όπως έχω πει το μεταφορικό δίκτυο είναι πολύ βελτιωμένο και έτσι περιοχές που βρίσκονται πολύ κοντά στο Τόκιο, π.χ. 100-300 χλμ., βλέπουν τις υψηλές επιπέδους δραστηριότητες τους να μετακομίζουν εκεί και οι ίδιες να βιώνουν οικονομικό μαρασμό. Όμως τα πράγματα αλλάζουν σε απόσταση 1.000 χλμ. από το Τόκιο. Εκεί βλέπουμε την πόλη Fukuoka της επαρχίας Kyushu να γνωρίζει οικονομική ανάπτυξη, κάτι που οφείλεται στο γεγονός ότι βρίσκεται σε μια απόσταση αρκετά μακριά από το Τόκιο. Σε μια προσπάθεια να τα ερμηνεύσουμε όλα αυτά, η Νέα Οικονομική Γεωγραφία προτάσσει μια ενοποιητική θεωρία που δίνει έμφαση στις οικονομίες συγκέντρωσης. Σύμφωνα με αυτές, αν δυο πόλεις παρόμοιας οικονομικής δομής είναι σχετικά κοντά τότε το σύστημα τους είναι ασταθές και η μια θα απορροφήσει την άλλη. Έτσι για να υπάρχουν διαφορετικά περιφερειακά κέντρα, κάθε κέντρο θα πρέπει με κάποιο τρόπο να διαφοροποιηθεί από τα άλλα. Διαφορετικά κάθε ένα τους θα απορροφηθεί από την μεγάλη πόλη. Αυτό έχει επίσης προεκτάσεις πολιτικής, δηλαδή πως θα αναπτυχθούν εξειδικευμένες οικονομίες συγκέντρωσης σε κάθε μία από αυτές τις πόλεις.

Ψυχάρης: Μιλώντας για πολιτική, ποιος νομίζετε ότι μπορεί να είναι ο ρόλος του κράτους; Βλέπουμε για παράδειγμα σήμερα να συντελείται μια σημαντική αλλαγή αναφορικά με το ρόλο του κράτους στην οικονομική δραστηριότητα, να μειώνεται η σημασία του και ο παρεμβατικός του χαρακτήρας. Ποιοι νομίζονται ότι είναι οι λόγοι για αυτό και ποιες δικαιοδοσίες παραμένουν τελικά στο κράτος; Πιστεύεται ότι οι νέες σχέσεις και ισορροπίες είναι περισσότερο ή το ίδιο σύνθετες αναφορικά με την διαμόρφωση πολιτικής;

Fujita: Ίσως θα ήταν καλύτερα να αναφερθώ στην Ιαπωνία σε αυτό το σημείο. Παραδοσιακά η Ιαπωνία ήταν μία πολύ κλειστή χώρα και έκανε ένα άνοιγμα προς τον υπόλοιπο κόσμο πριν από 150 χρόνια. Δημιουργήθηκε τότε η ανάγκη να εκσυγχρονιστεί, δημιουργώντας κοινωνικοπολιτικές δομές ιδιαίτερα συγκεντρωτικές έχοντας ως κέντρο το Τόκιο. Η παιδεία για παράδειγμα είναι ιδιαίτερα ομοιογενής σε ολόκληρη τη χώρα και ξεκινώντας από ένα καλό επίπεδο άρχισε να βελτιώνεται δημιουργώντας μία παράδοση γνώσης. Στην ουσία έγινε μία απορρόφηση όλων των ειδών των τεχνολογιών και των επιστημών από τα άλλα κράτη και διδάχθηκε σε όλους. Το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, η έντονη ομοιογένεια αλλά και η κεντρικά ελεγχόμενη παιδεία οδήγησαν σε μία πολύ πετυχημένη βιομηχανική οικονομία. Έτσι οποιαδήποτε περιφερειακά ζητήματα και ανάγκες ρυθμίζονται από το κεντρικό κράτος διαμέσου επιχορηγήσεων και ανακατανομής των κονδυλίων. Η εθνική κυβέρνηση συγκεντρώνει τους φόρους κεντρικά και μετά τους ανακατανέμει στις περιφέρειες. Έτσι, η περιφερειακή πολιτική καθορίζεται από την κεντρική κυβέρνηση.

Αυτό το σύστημα λειτουργούσε μέχρι πριν από 30 χρόνια όταν η Ιαπωνία προσπάθησε να φτάσει - να εναρμονιστεί με τον υπόλοιπο δυτικό κόσμο. Πριν από 20 χρόνια η Ιαπωνία κατάφερε τελικά να αγγίξει την κορυφή και σήμερα έχει τη δεύτερη περισσότερο ανεπτυγμένη οικονομία στον κόσμο μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες. Στον τομέα της τεχνολογίας είμαστε πολύ κοντά στην παγκόσμια κορυφή αλλά για να πετύχουμε περαιτέρω ανάπτυξη είναι σημαντικό να αναπτύξουμε την καινοτομία και την έρευνα. Η εκπαιδευτική διαδικασία είναι όμως πολύ διαφορετική από την έρευνα. Κατά την εκπαίδευση μπορούμε να γίνουμε ιδιαίτερα ομοιογενείς σαν άνθρωποι και να αφομοιώσουμε τη γνώση, χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι μαθητές και ο τρόπος εισαγωγής τους στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα το οποίο βασίζεται στην απομνημόνευση και την αποστήθιση. Η προσπάθεια εναρμονισμού με το Δυτικό κόσμο έκανε εντονότερη την ανάγκη για καινοτομία ώστε να μπορέσει η Ιαπωνία να διατηρήσει τη θέση της στην παγκόσμια κλίμακα.

Ποια είναι όμως τελικά τα στοιχεία εκείνα που μπορούν να οδηγήσουν στην καινοτομία και στην αφομοίωση και χρήση μεγαλύτερου ποσοστού γνώσης; Κατά τη γνώμη μου το σημαντικότερο είναι η διαφορετικότητα των ανθρώπων. Διαφοροποίηση των ανθρώπων, διαφοροποίηση της οργάνωσης, διαφοροποίηση των πόλεων, διαφοροποίηση των περιφερειών, όλων των τύπων οι διαφοροποιήσεις είναι ουσιαστικές και αναγκαίες στην επίτευξη

της καινοτομίας. Για τη δημιουργία της καινοτόμας ιδέας αρκεί μόνο μία περιοχή, ή ένας μόνο άνθρωπος εάν έχει μία διαφορετική οπτική γωνία ή μία διαφορετική ιδέα ή έναν διαφορετικό τρόπο σκέψης. Έτσι η ανομοιογένεια και η διαφορετικότητα κυρίως του ατόμου αποκτά ξεχωριστή σημασία, ενώ ταυτόχρονα γίνεται απαραίτητη η διαφορετικότητα στην οργάνωση και τη διοίκηση, η διαφορετικότητα της κουλτούρας των περιφερειών και γενικότερα η μοναδικότητα και η διαφορετικότητα ως έννοιες. Στην Ιαπωνία, η επίτευξη της καινοτομίας και της διαφορετικότητας, οδήγησε στην ανάγκη για αποκέντρωση των υπηρεσιών και στη δημιουργία αυτόνομων, αυτοδιοικούμενων περιφερειών. Η Ιαπωνία έχει πληθυσμό περίπου 130 εκατομμυρίων κατανεμημένο σε εννέα περιφέρειες. Το Τόκιο έχει περίπου 30 εκατομμύρια κατοίκους, άρα έχουμε 100 εκατομμύρια κατοίκους στις οκτώ περιφέρειες οι οποίες έχουν περίπου το 10% του συνολικού πληθυσμού της χώρας που είναι ένα λογικό μέγεθος μονάδας. Σε μία μεγάλη χώρα όπως η Ιαπωνία έχουμε περιφέρειες όπως το Kyushu το οποίο έχει περίπου το ίδιο μέγεθος με την Ολλανδία αλλά επειδή είναι ελεγχόμενο και εξαρτώμενο από το Τόκιο δεν μπορεί να αναπτύξει τη δική του ξεχωριστή ταυτότητα και δραστηριότητα και παραμένει στην αφάνεια. Η δική μου θέση είναι ότι πρέπει να δημιουργηθούν 9 σχεδόν αυτόνομες περιφέρειες, με διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα, και κουλτούρα και να λειτουργήσουν έτσι. Ο ρόλος της κεντρικής κυβέρνησης θα είναι να ενισχύει και να βοηθάει τις διαφορετικές αυτές ανταγωνιστικές περιφέρειες και όχι να προσκολλάται και να εμμένει στην ομοιογένεια. Η κεντρική κυβέρνηση θα πρέπει να ενισχύσει και να υποστηρίξει τη διαφορετικότητα και την ανταγωνιστικότητα των περιφερειών, βοηθώντας όσες υστερούν σε υποδομές και δίνοντας σε όλες ίσες ευκαιρίες ανάπτυξης.

Ψυχάρης: Τι θα είχατε να προτείνεται σε έναν νέο επιστήμονα που θέλει να ασχοληθεί με την περιφερειακή επιστήμη. Γιατί πιστεύετε ότι αποτελεί έναν ενδιαφέροντα επιστημονικό χώρο;

Fujita: Σκεπτόμενοι την περιφερειακή πολιτική και πολιτική αστικής ανάπτυξης θα πρέπει να καταλάβουμε ότι είναι ένα εξαιρετικά πολύπλοκο σύστημα από κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική, και σχεδιαστική άποψη. Συμπεριλαμβάνει όλα τα πεδία της πραγματικής ζωής, και τα οικονομικά είναι μόνο ένα μικρό μέρος αυτής. Η περιφερειακή επιστήμη αποτελεί ένα πολυ-επιστημονικό πεδίο, λειτουργώντας ως πλατφόρμα για την επαφή και τη συνεργασία διαφορετικών επιστημών. Μαζί αναπτύξαμε έναν συστηματικό τρόπο διαλόγου και ανάλυσης και υπάρχει σεβασμός και συνεργασία μεταξύ όλων. Γνωρίζουμε τι κάνουν οι υπόλοιπες επιστήμες σε χωρικά θέματα και για το λόγο αυτό πιστεύω ότι η περιφερειακή επιστήμη θα αποκτήσει μεγαλύτερη σημασία στο μέλλον, γιατί κατά μία έννοια αποτελεί τον κλάδο που ενώνει και αξιοποιεί όλη αυτή την επιμέρους γνώση.

Ψυχάρης: Τι είναι η Ελλάδα για εσάς; Έχετε έρθει σε επαφή με την Ελλάδα και την αρχαία Ελληνική φιλοσοφία;

Fujita: Πιστεύω ότι από πλευράς πολιτισμού η Ελλάδα σημαίνει πάρα πολλά για εμάς. Το καταπληκτικό είναι ότι για παράδειγμα ο Πυθαγόρας και η γεωμετρία εξακολουθούν να αποτελούν ακόμα και σήμερα τη βάση για την επιστήμη και σε θεωρητικό μαθηματικό επίπεδο ακόμα και σήμερα είναι αξεπέραστοι. Στην φιλοσοφία, ο Αριστοτέλης και άλλοι φιλόσοφοι εξακολουθούν να αποτελούν το επίκεντρο της σημερινής φιλοσοφικής σκέψης και λογικής. Στον τομέα της τέχνης, ενώ δεν είμαι ένας άνθρωπος της τέχνης, κάθε φορά που συναντώ την αρχαία Ελληνική τέχνη πιστεύω ότι τότε ήταν η μεγαλύτερη και αξεπέραστη ακμή της. Για εμάς τους Γιαπωνέζους, η Ελλάδα εξακολουθεί να συμβολίζει το δυτικό πολιτισμό. Πιστεύω ότι στη παγκόσμια ανθρώπινη ιστορία η Ελλάδα αποτελεί το λιγότερο μία από τις μεγαλύτερες περιόδους ακμής και αυτό έχει μεγάλη σημασία.

Ψυχάρης: Και μια τελευταία ερώτηση. Χθες στη διάλεξη που δώσατε είδα με μεγάλη χαρά έναν τόσο διάσημο οικονομολόγο να μιλά με σθένος και αγάπη για την επιστήμη του, και με τη χρήση ποικίλων μέσων και τρόπων να προσπαθεί να κεντρίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου του. Θα ήθελα να σας ρωτήσω τι θεωρείτε ως το κεντρικό άξονα της επιστήμης σας, και ποια ιδέα σας εμπνέει και σας συναρπάζει περισσότερο; Είναι κάτι που μπορείτε να το προσδιορίσετε ή είναι κάτι που υπαγορεύεται από μία φυσική σας κλίση;

Fujita: Όλη μου τη ζωή ήμουν ερωτευμένος με τη χωρική διάσταση της ανθρώπινης δραστηριότητας, και θεωρώ ότι αυτό είναι ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον αντικείμενο όχι μόνο από την οικονομική του σκοπιά αλλά συμπεριλαμβάνοντας όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Με ενδιαφέρει πάρα πολύ ο χωρικός σχεδιασμός με την ευρύτερή του έννοια. Η γεωγραφία και η οικονομική γεωγραφία είναι ιδιαίτερα σημαντικοί τομείς, αλλά το μεγάλο μου ενδιαφέρον είναι η επίδραση των ανθρώπινων λειτουργιών μέσα στο χώρο.

Στις βασικές σπουδές μου είμαι πολιτικός μηχανικός, αποφοίτησα από το πανεπιστήμιο του Κιότο και εργάστηκα στο Κιότο και στο Λονδίνο ως μηχανικός. Ταυτόχρονα γίνεται όλο και πιο έντονο το ενδιαφέρον και η ανάγκη να ασχοληθώ με τα οικονομικά, αλλά στο πανεπιστήμιο του Κιότο τα οικονομικά ήταν ταυτισμένα με τον Μαρξισμό, και έτσι διδάχτηκα το "Το Κεφάλαιο" του Μαρξ. Το μελέτησα σε βάθος και είδα ότι με ενδιέφερε πολύ περισσότερο από τα γενικά οικονομικά τα οποία κάποιες φορές γίνονται πολύ τεχνικά και "ρηχά" ως μου επιτραπεί ο όρος. Βεβαίως με αυτή μου την τοποθέτηση δεν εννοώ σε καμία περίπτωση ότι αναιρώ τη χρησιμότητα των οικονομικών, αλλά πιστεύω ότι δεν εμβαθύνουν αρκετά σε φιλοσοφικά ζητήματα. Ένα παράδειγμα θα ήταν ότι στο "Κεφάλαιο", ολόκληρη η κοινωνία αναλύεται μέσα από μία οικονομική ματιά. Νομίζω ότι έχω μάθει να σκέπτομαι σφαι-

ρικά και πιο συνδυαστικά, αλλά πάντα τα ενδιαφέροντα μου ήταν η περιφερειακή, χωρική διάσταση, και ακολουθώντας αυτό το δρόμο κατέληξα στη Φιλαδέλφεια στο τμήμα Περιφερειακής Επιστήμης για να ασχοληθώ συστηματικά με το θέμα. Τελικά η έμφασή μου είναι πάντα στον ρόλο του ανθρώπινου παράγοντα στη χωρικής οργάνωση είτε μιλάμε για περιφερειακή επιστήμη, γεωγραφία, ή οικονομικά τα οποία είναι οι κλάδοι που με ενδιαφέρουν. Η απάντηση είναι στη συνεργασία των επιστημών και όχι μόνο αμιγώς οικονομικά, εγώ προσωπικά δεν θεώρησα ποτέ τον εαυτό μου μόνο οικονομολόγο γιατί η έμφαση είναι στη χωρική έκφραση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και πάντα εκτιμώ τις διαφορετικές ιδέες και οπτικές που έχουν να προσφέρουν τα υπόλοιπα επιστημονικά πεδία.

Ίσως γι' αυτό να ευθύνεται η παιδεία μου ως μηχανικός και το γεγονός ότι δεν έχω δώσει ιδιαίτερη έμφαση σε ένα επιμέρους αντικείμενο των οικονομικών αλλά στο ευρύτερο πεδίο που ασχολείται με τη χωρική διάσταση της ανθρώπινης δραστηριότητας. Έτσι δίνω προσοχή και στις απόψεις άλλων επιστημόνων, όχι μόνο οικονομολόγων, και αυτό πιστεύω με κάνει διαφορετικό από άλλους συναδέλφους οι οποίοι είναι αφοσιωμένοι σε ένα στενά ορισμένο επιστημονικό αντικείμενο.

Ψυχάρης: Καθηγητά κ. Fujita σας ευχαριστώ πολύ για την τιμή που μου κάνατε να βρεθούμε εδώ στην Jynaskyla και να έχουμε μια τόσο ενδιαφέρουσα συζήτηση. Ελπίζω οι συνάδελφοι μου και εγώ να έχουμε τη χαρά να σας δούμε σύντομα και στη χώρα μας.

Fujita: Θα ήταν μεγάλη χαρά για μένα να επισκεφτώ την Ελλάδα. Όπως έχω πει, και ίσως γνωρίζετε, για μας τους Γιαπωνέζους η Ελλάδα ταυτίζεται με το δυτικό πολιτισμό και θα με ενδιέφερε πολύ ένα τέτοιο ταξίδι. Θα περιμένω με ανυπομονησία να σας δω στην Ελλάδα.

Και κάτι τελευταίο. Τα άρθρα και τα βιβλία του Fujita είναι σύνθετα, χαρακτηρίζονται από έντονο φορμαλισμό και η μελέτη τους προϋποθέτει πολύ καλή γνώση μαθηματικών και οικονομετρίας. Επηρεασμένοι από αυτό θελήσαμε να τον ρωτήσουμε κατά πόσον οι υπολογιστές έχουν επηρεάσει την μέθοδο ανάλυσης και τον τρόπο εργασίας του. Η απάντηση που λάβαμε ήταν αφοπλιστική. Ούτε λίγο ούτε πολύ μας είπε ότι δεν χρησιμοποιεί ποτέ υπολογιστή, ούτε καν γνωρίζει πως να γράφει με αυτόν ένα απλό κείμενο. Επίσης δεν οδηγεί, και τέλος, δεν έχει κάμερα! Από άποψη τεχνολογική, μας είπε, βρίσκομαι ακόμη στην εποχή του λίθου!